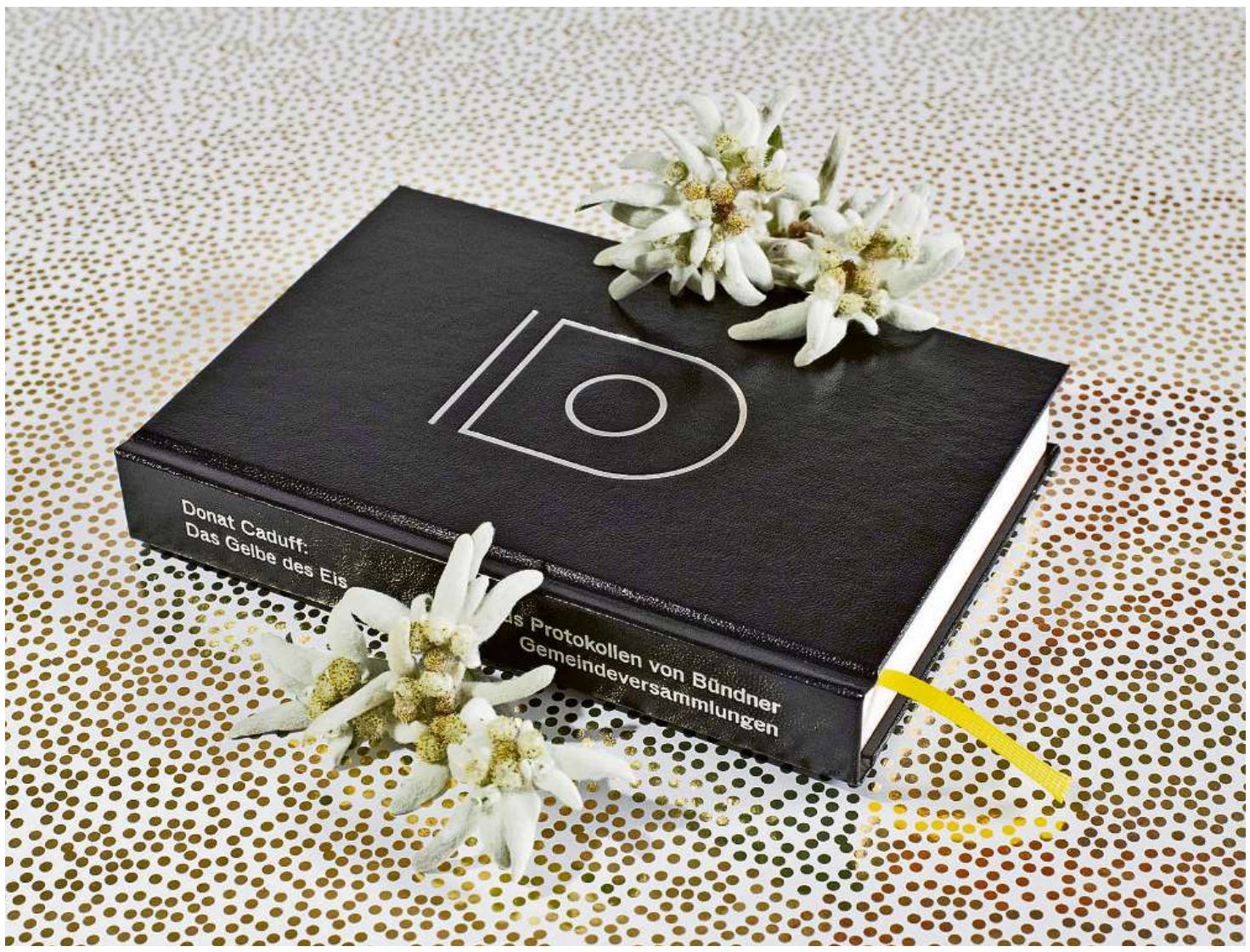

In cudesch che cumpara in pau sco ina bibla – das «Das Gelbe des Eis» dal graficher-artist rumantsch Donat Caduff. FOTO DONAT CADUFF

Buccadas communalas

L'artist Donat Caduff publitgescha e preschenta quests dis in cudesch tudestg cun il nom detg singular «Das Gelbe des Eis». I sa tracta dad ina collascha d'extracts da protocols e missivas communalas, er da vischnancas rumantschas. Il resultat è in'ovra ordvart divertenta e spiertusa cun buccadas dal mintgadi politic dal sistem da milissa grischun.

DAVID TRUTTMANN/FMR

Mintgatant tiran singulas lavurs da l'artist *Donat Caduff* endament las lavurs detg enconuschentas dad *Ursus Wehrli*. Quel artist e cabarettist svizzer — popular surtut dal duo da cabaret «Ursus & Nadeschkin» – ha edì ils davos onns sut il motto «Kunst aufräumen» diversas publicaziuns ch'èn daventadas bestsellers. Ursus Wehrli prenda sut la marella ovras d'art famusas, el fa urden cun lavurs da Picasso, Kandinsky e van Gogh ed arranscha da nov lur maletgs. El reordinescha colurs e furmas tenor sias atgnas reglas. Quai è ordvart divertent ed instructiv – l'egliada vegn stimulada e l'interess per l'art vegn sveglià.

Beirut – Svizra – Grischun

E l'artist rumantsch Donat Caduff? – Cun singulas da sias lavurs fa l'artist e graficher insatge detg sumegliant sco Ursus Wehrli. El prenda in corpus u fundus existent, el chava en las profunditads e banalitads dal mintgadi, e fa lura ordlunder in nov arranschament da tut las brustgas. Gia il 2018 aveva el cumpilà «Igl emprem cumbat romontsch-arab ever». Quai era stà ina sort diari caotic e tuttina bain ordinà dad «aperçus» durant in segiurn artistic a Beirut. Igl era in cudeschin sco ina lunga poesia da slam. L'onn passà ha Donat Caduff lura arranschà ina gronda carta geografica svizra, nua ch'el ha rumantschisà en moda ludica tut ils nums da las vischnancas en Svizra. Ed ussa suonda «Das Gelbe des Eis». Quest'ovra pon ins metter en quella retscha, ella resta però focusada sin il Grischun.

Ina «bibla» communala

La publicaziun «Das Gelbe des Eis» sa preschenta in pau sco ina bibla u in cudesch da psalms, il hardcover è gross e nair, il format è pli pitschen, tut è stampà cun scrittira gronda. Ed immediat vai liber, cun texts curts ed ultracurts, mintga extract sin ina pagina. Adina sa tracti da texts originals or da protocols da vischnanca u missivas da projects da votaziun (guarda boxa). I va damai per buccadas da discussiuns pervi da la rumida da naiv, per la sanaziun dad ina ruina u per pigniels da Nadal. Per part èsi entirs dialogs da radunanza, mintgatant cumparan er be singulas frasas ch'èn dad ina comica atgnamain betg intenziunada. Mo trais exempels:

> **«Ils protocols èn sa chapescha ina materia sitga, ma tranteren datti da scuvrir diversas ivettas.»**
>
> Donat Caduff, graficher-artist en l'intervista

- *«Der Volg-Laden ist eine tickende Zeitbombe.»*
- *«Salz ist, wie auch Split, im Grundsatz eine Schweinerei.»*
- *«Für unser Dorf passt der Aebi sehr gut, er zeigt Topleistungen, z.B. in der Schneeräumung.»*

Donat Caduff evitescha da numnar nums e lieus – uschia ch'i na sa lascha betg eruir da tge Aebi e da tge stiziun dal Volg ch'i sa tracta. Ed atgnamain èsi era tuttina. I va per il maletg grond, per il tun che sorta da quests texts protocollarics.

Il luf vegn adina puspè

Sin var 250 paginas vegn baccun per baccun, in suenter l'auter, ordinà tenor tematicas. Ma mintgatant è l'arranschament er casual e procura gist perquai per in surrir, p.ex. sch'i va sin ina pagina per mitgas-chaval e sin l'autra per urnas da votar. Ed adina puspè – sco in running-gag tras l'entir cudesch – cumpara il luf. P.ex. en questa furma protocollada: «Die Wölfe sind immer für eine Überraschung gut.»

Donat Caduff fa damai ina nova collascha selvadia da protocols communals, el prenda material autentic or da la maschina democratica, selectescha, fa urden e republitgescha. Ils texts ha el laschà en versiun originala – cun in'excpeziun: Ils extracts rumantschs translatescha el per tudestg, quai ch'è atgnamain in pau in tradiment da l'agen concept da vulair restar fidaivel al «protocol» (guarda argumentaziun en l'intervista).

Spievel dad ina viva cultura da debatta

Il cudesch «Das Gelbe des Eis» chava en las profunditads e banalitads da la politica da milissa. Cler, el dat mo in «amuse-bouche», el lascha però surrir savens ed ins sto qua e là scurlar il chau. Ma l'autur na fa atgnamain betg beffas, perquai ch'el dat cun sia «bibla» era spievel dad in grond engaschament politic a livel communal, dad ina viva cultura da debatta durant radunanzas ed er da la premura che la glieud ha per l'agen conturn e la cuminanza. I savura d'umans e da vita – era sche bleras vischnancas han da cumbatter cun dischinteress politic u cun la depopulaziun. E perquai funcziuna «Das Gelbe des Eis» in pau sco las ovras dad Ursus Wehrli: l'egliada vegn stimulada e l'interess per la politica communala po vegnir sveglià.

Prest 40 vischnancas

Donat Caduff ha excerpà protocols communals, invitaziuns e missivas dals onns 2005–2021 da prest 40 vischnancas grischunas. Quellas èn: Albula/Alvra, Andeer, Bever, Bonaduz, Cazis, Schlarigna, Churwalden, Tumleastga, Favugn, Fläsch, Flerden, Flem, Furna, Jenaz, Laax, Landquart, Lantsch, Lumnezia, Maiavilla, Masein, Maton, Sursaissa Mundaun, Razèn, Valragn, Samedan, Schiers, Seewis en Partenza, Segl, Silvaplauna, Tumein, Trin, Tschappina, Tschiertschen-Praden, Urmein, Valsot, Zizers.

L'artist e graficher Donat Caduff ha realisà ed edì sez «Das Gelbe des Eis» en ina pitschna ediziun da 300 exemplars. Da retrair tar l'autur.

Ils proxims dis datti prelecziuns musicalas da «Das Gelbe des Eis», ils 25 d'avust 2022 en la Postremise a Cuira, ils 26 d'avust en il Cinema sil Plaz a Glion ed ils 1. da settember en il Debattierhaus Karl der Grosse a Turitg. Detagls sin www.donatcaduff.ch.

«La cuminanza dovra ventils»

In discurs cun l'artist Donat Caduff davart ivettas schregas en protocols, davart svidar il puppen e pertge ch'el ha translatà ils texts da vischnancas rumantschas.

DAVID TRUTTMANN/FMR

FMR: Leger protocols communals n'è betg in divertiment litterar! Tuttina avais Vus legì ils protocols dals davos onns da var 40 vischnancas rumantschas e tudestgas en il Grischun. Pertge atgnamain?

FOTO MAD

Donat Caduff: Durant mes temp sco redactur tar RTR hai jau fatg ina giada in'emissiun davart fusiuns da vischnancas. En quel connex hai jau stuì verifitgar in punct en in protocol. Legend quel text sun jau stgarpitschà sin ina passascha che ma pareva detg schrega. Jau hai lura chattà anc pliras da quellas descripziuns schregas ed hai ma dumandà: Pertge fatschenta quai la glieud? Igl era simplamain divertent ed interessant. Ils protocols èn sa chapescha ina materia sitga, ma tranteren datti da scuvrir diversas ivettas. Jau hai sa chapescha legì tut quels protocols en furma da «scanning», vul dir che jau hai legì plitost a traviers.

Vus avais anonimisà tant sco pussaivel lieus e nums, schegea ch'ils protocols èn atgnamain publics. Avais Vus fatg quai per raschuns giuridicas ubain per raschuns artisticas?

Omadus. Jau vuleva sa chapescha evitar disgusts giuridics. Igl è er da dir che gia las vischnancas han anonimisà per part ils protocols ch'ellas rendan public. Da l'autra vart èsi però er ina ponderaziun redacziunala u artistica: Jau na vuless betg mussar cun il det sin ina persuna u sin ina vischnanca. A mai vai per il maletg general, per mussar la mentalitad, la furma ed il funcziunament da la politica communala.

En in text accumpagnant al cudesch scrivais Vus ch'ils protocols sajan vegnids republitgads en versiun originala, senza curreger stils u sbagls. Però ils protocols da las vischnancas rumantschas avais Vus translatà per tudestg. Pertge?

Dals extracts protocollarics che jau hai tschernì var 90% en lingua tudestga e 10% rumantschs. Da publitgar quels paucs texts en la versiun rumantscha, quai avess dà al cudesch ina curiusa ballantscha. Lura hai jau perfin ponderà da far insumma tut biling. Ma da quai hai jau lura desistì. A la fin èsi stà ina decisiun redacziunala.

«Das Gelbe des Eis» è da rir. I na sa lascha betg snegar che la politica communala ha er sias deblezzas. È Vossa publicaziun plitost in pledoyer per mantegnair la furma pitschna e laica – u èsi in pledoyer per professiunalisar tut?

Il cudesch na vul betg dar in statement explicit sin questa dumonda. Cler, i dat extracts che fan propi mal, per tudestg din ins «fremdschämen». En quels muments sa tschenta la dumonda da la professiunalisaziun da la politica en vischnanca. Da l'autra vart mussa «Das Gelbe des Eis» crai er che gist radunanzas communalas pon esser impurtants ventils che servan per deponer malcuntentientschas e per svidar il puppen. Jau crai che la cuminanza dovria en general da quels ventils per evitar che la glieud daventia fatalistica u indifferenta. Forsa ch'i dovra schizun anc dapli da quels ventils – era en il Grischun.

Il cudesch cumpara en in format bunamain «biblic». Pertge atgnamain?

La cumparegliaziun cun la bibla ma para interessanta. Insatgi ha ditg ch'il cudesch sumeglia in coran! Bibla u coran èn cudeschs durabels che tractan las grondas dumondas da la vita ed han valita generala. Mes cudesch ha percunter in cuntegn plitost trivial – i va per l'organisaziun dal rument, per la scola da musica u l'access a l'internet. Mia intenziun è stada da dar a quel cuntegn in'autra valur e da tractar cun respect ils texts che protocolladers e protocolladras han stuì scriver forsa a la svelta. Or dad insatge fitg profan datti uschia insatge bunamain sacral. Quella discrepanza è stada intenziunada – era per dar a tut ina buna purziun ironia.

FMR FUNDAZIUN MEDIAS RUMANTSCHAS